

en coteau, parfois volent en ce faisant à 6—7 mètres de hauteur, au-dessus des arbres, ce qui est inusité chez eux en d'autres saisons, se pourchassant sur de longues distances, lancent leur sifflet sur les arbres-vigies tandis que les nonnettes émettent leur chant syncopé sans guère se déplacer. Un des mâles vide les lieux au bout de peu de temps.

ARASCHNIA LEVANA L.

(Lepidoptera, Nymphalidae)

door

B. J. LEMPKE.

I. Algemeen overzicht.

Araschnia levana L., beroemd om haar prachtig seizoensdimorphisme, is tientallen van jaren een uiterst zeldzame Nederlandsche vlinder geweest, ja, werd ten slotte zelfs een legendarisch bestanddeel van onze fauna. Slechts enkele collecties waren zoo rijk één of meer inlandsche exemplaren te bevatten en die waren dan nog meest van een eerbiedwaardigen ouderdom. De laatste twee decennia is daarin echter een merkwaardige verandering gekomen. Af en toe werd weer een enkel exemplaar opgemerkt, haast onmerkbaar steeg het aantal, om de laatste paar jaren plotseling een formidabele toename te laten zien. Het jaar 1945 overtrof al zijn voorgangers in een mate als niemand had durven hopen. Bovendien werden niet alleen exemplaren van de zomergeneratie gezien, maar ook de voorjaarsdieren, die tot nog toe uiterst zeldzaam in ons land waren geweest, werden waargenomen. Was *Araschnia levana* vroeger zonder twijfel slechts een zeer toevallige gast in Nederland, het is volkomen zeker, dat de vlinder hier nu ingeburgerd is, op normale wijze onze winters doorkomt en zich hier regelmatig voortplant. Kortom, het is een onverdachte inheemsche soort geworden.

Wij bevinden ons op het oogenblik in de bijzonder gunstige positie, dat vrijwel alle gegevens over deze wederinburgering tot onze beschikking staan, zoodat het mogelijk is het proces stap voor stap te volgen.

Bij een beschouwing van een overzicht der uit ons land bekende vangsten valt het op, dat in het voorkomen van *Araschnia levana* hier twee periodes te onderscheiden zijn. De eerste loopt van de waarnemingen van Ver Huell (misschien omstreeks 1835) tot 1901. Het is een tijdperk waarin de soort over het algemeen

uiterst zeldzaam was en slechts bij groote tuschenpoozen werd opgemerkt. Daarop volgen twee decennia waaruit geen enkele waarneming bekend is geworden. Dan, in 1921, begint de tweede periode. Eerst zijn de vangsten nog heel gering in aantal maar de tusschen ruimten zijn kort en vanaf 1934 ontbreekt de soort geen enkel jaar. Geleidelijk stijgt het aantal, ook voorjaarsexemplaren zijn er tusschen; in 1942 zet de toename goed in om in 1945 tot een ware *levana*-uitbarsting te leiden.

De twee perioden verschillen in een zeer belangrijk opzicht. In de eerste was de vlinder een specifiek Overijsselsch-Geldersch dier met enkele vangsten uit het Zuiden, zonder eenigen twijfel geen standvlinder maar een zwerver, die wel in hoofdzaak vanuit Westfalen ons land binnendrong. In de tweede periode daarentegen is *levana* een Limburgsch-Brabantsche verschijning die van uit het Zuiden ons land is binnen gekomen en hier al spoedig vasten voet verkregen moet hebben, al viel dat in het begin ook niet op. Daarop wijzen de herhaalde malen waargenomen voorjaarsexemplaren. De vlinder is waarschijnlijk nog steeds bezig zijn areaal uit te breiden, wat blijkt uit het feit dat het hem in den loop van 1945 gelukt is de groote rivieren te overschrijden (vanuit het Zuiden!), getuige 2 September-vangsten bij Lunteren.

Niet alleen in ons land heeft de opbloei van *levana* de aandacht getrokken. Ook in België, waar de vlinder in de Zuidelijke Ardennen meest een gewone verschijning was, viel een sterke toename in aantal en een uitbreiding van het areaal te constateeren. Zoo wordt vermeld in Lambillionea, 1944, p. 32: „*A. levana* L. a été un peu partout d'une très grande abondance en 1943, notamment dans la région bruxelloise où elle était réputée rare." En l.c., p. 33: „Notre collègue Dufrane nous signale que *Araschnia levana* L., introuvable il y a une vingtaine d'années, se prend maintenant partout aux environs de Mons". In hetzelfde tijdschrift, 1945, p. 85, wordt gewag gemaakt van het massale voorkomen van beide generaties dat jaar in het Forêt de Soignes (bij Brussel), te Linkebeek en te Vilvoorde. Helaas kan ik weinig gegevens over de Rijnprovincie verkrijgen. Van belang is de opmerking van Püngeler in zijn vlinderfauna van Aken (D. Ent. Z. Iris, vol. 51, p. 42, 1937): „beide Generationen seit Jahren nicht beobachtet; früher besonders am Schnee-

berg öfter". Die opmerking schreef hij echter reeds in 1889, zoodat „früher" al heel lang geleden is! Hij kon aan deze opmerking geen enkele vangst van meer recenten datum toevoegen, wat in overeenstemming is met onze ervaring, dat *levana* bij Epen, nu een der rijkste vindplaatsen, vroeger volkomen ontbrak. De fauna van Krefeld en omgeving (1930) wist slechts een oude vangst te vermelden. Doch in 1934 werden verschillende exx. van de voorgaarsgeneratie opgemerkt, in 1935 zelfs van beide generaties (1e supplement, 1936). Daarentegen wordt in het 2e supplement van 1942 de soort niet genoemd.

Araschnia levana is bij haar verspreiding in hoofdzaak gebonden aan boschachtige terreinen. Duidelijk blijkt dit in den zuidoosthoek van Limburg, waar De l n o y e niettegenstaande al zijn speuren geen enkel ex. buiten het gebied van Epen-Mechelen-Lemiers-Vaals kon ontdekken (maar is het mooie boschrandje bij Niswijkstra al onderzocht?), terwijl een poging tot inburgering bij Sittard mislukte. In dit biotoop concentreert zich de soort dan weer op plaatsen, waar bloeiende honingbloemen voorkomen (zoals schermbloemen, valeriaan, bramen, marjolein). Toch is *levana* ook weer niet al te streng aan dergelijke terreinen gebonden, getuige de vindplaats Schin op Geul, waar de dieren op open terrein bij het station rondvlogen, terwijl ook bij Neerwetten één legsel gevonden werd op een zonnige plaats, waar geen bosch in de buurt was.

Natuurlijk moeten we *levana* ook in de toekomst opmerksaam blijven gadeslaan. Zal de vlinder zich kunnen handhaven of zelfs zijn areaal nog uitbreiden of zal hij weer uit onze fauna verdwijnen en de groote zeldzaamheid worden, die hij vroeger was? Ik verzoek daarom allen die de soort goed kennen en zich voor het vraagstuk interesseeren, mij geregeld hun bevindingen te willen mededeelen, ook, als deze negatief zijn. Uit een volgend artikel blijkt wel, hoeveel met samenwerking te bereiken is. Ik hoop dan de binnengekomen gegevens van tijd tot tijd in het Maandblad te publiceeren. Ik houd mij ook zeer aanbevolen voor mededeeling van waarnemingen, verricht in 1945 of vroeger, en niet vermeld in mijn tweede artikel, dat in de volgende aflevering van het Maandblad zal verschijnen; voor bijzonderheden over de terreinen waar de vlinder vliegt, en over de groei-

plaatsen der brandnetels waarop de rupsen gevonden worden (schaduw of volle zon). Adres: Oude IJsselstraat 12 III, Amsterdam Z.

Ten slotte dank ik allen, die mij hun medewerking verleenden: Mej. Dr. W. van de Geyn (Maastricht) en de heeren H. Landsman (Rotterdam), Dr. C. O. van Regteren Altena (Leiden) en G. van Rossem (Wageningen), die inlichtingen over de aan hun zorgen toevertrouwde collecties verschaften, en de enthousiaste verzamelaars, wier namen alle in mijn tweede artikel vermeld zullen worden.

MEIDOORNHEGGEN

In mijn artikel over Verdwijnende Cultuurplanten in het vorige Maandbladnummer, sprak ik speciaal over meidoornheggen.

De onderstaande photo toont een gesnoeide heg uit Wolfshaag bij Vaals.

In „Folkloristische aantekeningen" van Alfons Theunissen staan de volgende Limburgsche gezegden, waarin van meidoorn sprake is:

Hee geit veur h'm door 'n dorehek.
Dêe zelf achter de hek gezèete hêet,
geit dao auch onger zeuke.

De man waor zo blind, dat hee
a kaaf peunde door ein dorehek,
en meinde dat 't e vroumes waor.

A. DE WEVER
(Nuth).